

Alulírott dr. Pető Márk ügyvéd

meghatalmazással (1. sz. melléklet) igazolt jogi képviselőjeként az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLII. törvény (a továbbiakban Abtv.) 27. §-a alapján az alábbi

alkotmányjogi panaszt

terjesztem elő.

Kérem a t. Alkotmánybíróságot, hogy állapítsa meg, hogy a Kúria azzal, hogy a 21.P.22.064/2017. számon zajló személyiségi jogi perben a Debreceni Ítéltőablának a Miskolci Törvényszék (21.P.22.064/2017/44. sz.) ítéletét megváltoztató Pf.I.20.797/2018/6. sz. döntését Pfv.IV.20.553/2019/8. számú ítéletével (a továbbiakban: Bírói Döntés), a keresetnek helyt adó részében hatályon kívül helyezte és így a teljes keresetet elutasította, alaptörvény-ellenes döntést hozott, mert megsértette az indítványozók családi életéhez való, az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésében garantált alapvető jogát.

Ezért az Abtv. 27. § (1) bekezdése alapján indítványozom, hogy a t. Alkotmánybíróság **állapítsa meg a Kúria Pfv.IV.20.553/2019/8. számú ítéletének**, mint az indítványozók alapjogát sértő bírói döntésnek az **alaptörvény-ellenességét**, és az Abtv. 43. § (1) bekezdése alapján **semmisítse meg azt.**

Kérem, a fenti ítélet végrehajtását a t. Alkotmánybíróság eljárásának befejezéséig szíveskedjenek felfüggeszteni.

Az Alkotmánybíróság ügyrendjéről szóló 1001/2013 (II.27.) Tü. határozat 36. § (2) bekezdésére tekintettel csatolom az indítványozók adatkezelési nyilatkozatait (2. sz. melléklet).

Panaszomat az alábbiakban kifejtett indokokkal támasztom alá.

1. Indítványozói jogosultság és az alkotmányjogi jelentőségű kérdés alátámasztása

Az Abtv. 27. § által megkövetelt feltételek fennállásának alátámasztására az alábbiakat adom elő. Az Abtv. 27. §-a alapján az alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdekében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés az

indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti, és az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

1.1. A támadott Bírói Döntés az ügy érdemében hozott és a bírósági eljárást befejező döntés

A Bírói Döntés az indítványozók mint felperesek személyiségi jogi perében, felülvizsgálati eljárás során hozott kúriai döntés, amely az indítványozók keresetét teljes egészében elutasította. A Bírói Döntés a bírósági eljárást befejező döntés, amely ellen további jogorvoslatnak nincs helye. Így az Abtv. 27. § (1) bekezdésének utolsó fordulata megvalósult.

1.2. A Bírói Döntés az indítványozók Alaptörvényben garantált jogait sérti

Az alapügy felperesei, jelen panasz indítványozói az alapügyben olyan alapjogaikat - többek között és elsősorban a magán- és családi életük tiszteletben tartásához való jogukat - kívánták érvényesíteni, amelyek az Alaptörvényben garantált alapjogaik. Az indítványozók ezen alapjogaik sérelmét személyiségi jogi perben tudták csak peresíteni, de mindvégig hangsúlyozták, hogy alapvetően alapjogi jelentőségű perről van szó, hiszen állami szerv (gyámhatóság) sértette meg az indítványozók családi együttéléshez való jogát azzal, hogy bő másfél éven keresztül - jogerős közigazgatási bírósági döntés által megállapítottan - jogellenesen egymástól elválasztva kötelezte élni a szülőket és gyermekeiket.

1.3. A kifogásolt alapjogsérelem tekintetében indítványozók kimerítették a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket

Az indítványozók számára a hazai jogrendszerben az alapjogsérelmük orvoslására az egyedül alkalmas peres eljárás a személyiségi jogi per volt, és a perben kimerítették a rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket, hiszen a Polgári Perrendtartás (továbbiakban: Pp.) értelmében a Kúria felülvizsgálati döntése ellen további jogorvoslatnak nincs helye.

1.4. Az indítványozók érintettsége

Az indítványozókat a Bírói Döntés mint peres feleket (felpereseket) érintette, rájuk rendelkezést tartalmazott, hiszen keresetüket elutasította és őket perköltség fizetésére kötelezte, továbbá ugyanezen okoknál fogva jogaikra és kötelezettségeikre kiterjedt, így az Abtv. 27. § (2) bekezdésének minden fordulata megvalósult és személyes érintettségükhöz kétség nem férhet.

Az I. és II. r. indítványozók mint szülők, és III-VI. r. indítványozók mint gyermekek magán- és családi életéhez - egész pontosan a családi együttéléshez - való jogát érintette ugyanis a közigazgatási szerv azon döntése, amelynek következtében másfél éven keresztül egymástól elszakítva kellett élniük.

1.5. Indítványozók az eljárási határidőt megtartották

Indítványozók az Abtv. 30. § (1) bekezdésében rögzített hatvan napos határidőt megtartották, mivel a Kúria döntését 2021. január 14. napján vette kézhez jogi képviselőjük.

1.6. A panasz alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés elbírálását kezdeményezi, továbbá az alaptörvény-ellenes jogalkalmazás *az ügy eldöntését érdemben befolyásolta*, ennél fogva a panasz az Abtv. 29. §-ában foglalt mindkét (vagylagos) befogadhatósági kritériumnak megfelel.

a) Jelen panasz két, egymással összefüggő **alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést** is felvet:

Egyrészt, hogy *alkalmas jogérvényesítési lehetőség-e a polgári jogi igényérvényesítés (személyiségi jogi per) az alapjogi igények érvényesítésére*. Hiszen jelen esetben az indítványozók alapjogaik sérelmei miatt indítottak személyiségi jogi pert, más alapjogi igényérvényesítési lehetőség nem lévén. Amennyiben nem alkalmas a személyiségi jogi per az alapjogi igényérvényesítésre, akkor kérdésként merül fel, hogy eleget tesz-e az állam az alapvető jogok védelmével kapcsolatos alaptörvényi kötelezettségének.

Másrészt pedig, ha a személyiségi jogi pert, mint polgári jogi igényérvényesítési lehetőséget szánja a jogalkotó arra, hogy megfelelő védelmet biztosítson az alapjogok védelmében, akkor kérdésként merül fel az, hogy *megfelel-e az alkotmányos normáknak az ilyen perekben alkalmazott azon jogértelmezés, amely szerint az állami szerveket kisebb felelősség terheli - az egyébként őket kötelező - alapjogok megsértése esetén, mint a magánjogi jogalanyokat, magánjogi jogosultságok megsértéséért*. Ugyanis a Bírói Döntésből ez következik, de az indítványozók szerint ez alaptörvény-ellenes jogértelmezés.

A második kérdés felől érdemes megközelíteni az első kérdést. Ugyanis, ha az alkotmányos normáknak megfelelő jogértelmezés mentén zajlik a polgári per, akkor ennek megfelelően alkalmas lehet az alapjogi igények érvényesítésére. Ha azonban alaptörvény-ellenes jogértelmezés miatt alacsonyabb szintű jogvédelmet biztosít a polgári jogi igényérvényesítés az alapjogsérelmet szenvedő polgároknak, akkor abból az következik, hogy a polgári peres jogérvényesítés nem tölti be alapjogvédő funkcióját.

Jelen ügyben az indítványozók, elfogadva, hogy a személyiségi jogi per az egyetlen jogérvényesítési lehetőségük az alapjogaik (családi együttéléshez való joguk) megsértése esetén, polgári pert indítottak. Keresetükben állították, hogy minden gyermeknek alapvető emberi joga és mindenek felett álló érdeke, hogy a saját családjában nevelkedjen. Ugyanígy: a szülőknek is alapvető emberi joguk, hogy maguk neveljék a gyermekeiket. Ezek az alapjogok csak rendkívül nyomós okból törhetők át, ezért gyermekeket a családjából csak kivételesen indokolt esetben lehet kiemelni és azonnal haza kell gondolni, ha a kiemelésre okot adó körülmény már nem áll fenn. A jelen perbeli esetben nem ez történt, hiszen a gyermekek bizonyítottan hozzávetőlegesen másfél évig voltak ok nélkül - és így jogellenesen - elszakítva szüleiktől.

Ehhez képest a jelen panasz előzményét képező személyiségi jogi perben eljáró bíróságok arra a következtetésre jutottak, hogy ez a másfél év jogellenes elszakíttatás nem sértette meg az indítványozók családi életéhez, illetve a családi együttéléshez való jogát. Erre a következtetésre egy, az indítványozók szerint alaptörvény-ellenes jogértelmezés során jutottak. Megítélésük szerint ugyanis az eljáró gyámhatóság jogsértésének megítélésére nem a személyiségi jogi - objektív felelősségi - szabályokat, hanem a kártérítési - szubjektív felelősségi - szabályokat kell alkalmazni, ha közhatalmi szereplő jogsértéséről van szó. Így pedig - bár kétségtelenül jogot sértett az állami szerv, amikor a gyermekeket kellő ok nélkül tartotta elszakítva tartotta a szüleiktől - nem sértette meg alapjogaikat, mert nem követett el "kirívó jogszabálysértést".

Indítványozói álláspont szerint ez a jogértelmezés alkotmányosan nem elfogadható, hiszen az alapjogsérelem esetén éppen a közhatalmat gyakorló állami szerveket privilegizálja, és - szemben az összes többi jogalannyal - a nekik fel nem róható jogsértések esetén felmenti őket a felelősség alól, így következmények nélkül hagyva az állami szerv alapjogsértését, még ha az olyan súlyos sérelmet is okoz, mint ami az indítványozókat érte. Indítványozói álláspont szerint a Bírói Döntés erre a megengedhetetlen következtetésre vezet.

Ha viszont mégis az lenne a helyes jogértelmezés a t. Alkotmánybíróság szerint, egyetértve a Kúriával, hogy az állami szervek alapjogsértő magatartásukért kisebb felelősséggel tartoznak, mint minden más jogalany, akkor indítványozói álláspont szerint felmerül a kérdés, hogy az ilyen értelmezési keretben lefolytatott személyiségi jogi per alkalmas-e az alapjogvédelemre, az állampolgárok kapnak-e megfelelő védelmet az alapjogaikat sértő állami tevékenységek és mulasztások ellen. Indítványozói álláspont szerint erre a kérdésre nemleges válasz adható, hiszen az ilyen fokú jogvédelem nem éri el az alkotmányos szintet. Ez esetben viszont kérdés, van-e megfelelő jogérvényesítési lehetőség alapjogsérelem esetén.

b) Az alaptörvény-ellenes jogalkalmazói gyakorlat érdemben befolyásolta a Bírói Döntést:

Indítványozói álláspont szerint tehát az alkotmányos normáknak megfelelő jogértelmezés kizárólag az lehet, amely az állami szervek alapjogsértő magatartását legalább olyan szigorúsággal ítéli meg, mint a többi magánjogi jogalany jogsértő magatartását. Következésképp az állami szerveknek (is) objektív felelősséggel kell tartozniuk, ha alapjogsértést követnek el. Az ezzel ellentétes jogalkalmazói gyakorlat - mint jelen ügybeli Bírói Döntés - alaptörvény-ellenes.

Tekintettel arra, hogy az eljáró bíróság a Döntését ezen, alaptörvény-ellenes jogértelmezésből vezette le, és ez vezetett oda, hogy az indítványozók nem kaptak erkölcsi jóvátételt alapjogaik sérelméért, így kijelenthető, hogy az alaptörvény-ellenes jogalkalmazói gyakorlat érdemben befolyásolta a Bírói Döntést.

A panasz tehát megfelel az Abtv. 29. § mindkét befogadhatósági kritériumának, több alkotmányos jelentőségű kérdést felvet, melyek egyike - az alaptörvény-ellenes jogalkalmazói gyakorlatot vizsgáló kérdés - egyébként érdemben befolyásolta a Bírói Döntést.

Szükséges jelezni azt is a t. Alkotmánybíróság számára, hogy létezik egy - álláspontunk szerint - helyes, az Alaptörvénynek is megfelelő jogalkalmazói gyakorlat is ezen a téren, így szükségesnek látszik a jogalkalmazás egységesítése is e körben. A t. Alkotmánybíróság remélt határozatában foglalt iránymutatása az indítványozók - és a hozzájuk hasonló jogsértést elszenvedő emberek - alapjogséremlére valódi jogorvoslatot jelentene, hiszen megteremtene az állami szervek jogszabálysértő döntéseivel vagy mulasztásaival okozott alapjogséremlék érvényesíthetőségét.

2. A sérelmezett Bírói Döntés alaptörvény-ellenességének indokolása

2.1. Pertörténet, tényállás

Az indítványozók egy család tagjai, a IV-VI. r. indítványozók az I-II. r. indítványozók közös gyermekei. A III. r. indítványozó gyermeknek nem a II. r. indítványozó a vérszerinti édesapja, de őt is saját gyermekeként neveli. Az indítványozók roma származású emberek. Az alapügyben érintett időszakban (2015. január 6. - 2016. szeptember 24.) a [REDACTED] [REDACTED] megyei [REDACTED] községben, mélyszegénységben éltek. Alacsony iskolázottságú emberek, akik körülményeik folytán alacsony jogérvényesítési képességgel rendelkeznek.

Az indítványozó szülők III-VI. r. indítványozó gyermekeit az alperes [REDACTED] Megyei Kormányhivatal Gyámhivatala (továbbiakban: gyámhatóság) 2011-ben és 2014-ben ideiglenes hatállyal kiemelte a családjukból, ettől kezdve nevelőszülőknél éltek. A gyámhatóság 2015. januárjában volt köteles felülvizsgálni a gyermekek további szakellátásban való nevelkedését. A szülői kérelmek, illetve a család életkörülményeiben történt nagyfokú pozitív változások ellenére fenntartotta a gyermekek nevelésbe vételét (III-V. r. indítványozók esetében 2015. január 19-én történt meg a korábbi nevelésbe vétel fenntartása, a VI. r. indítványozó esetében 2015. január 6-án történt meg a nevelésbe vétel.)

Indítványozói fellebbezések következtében a másodfokú gyámhatóság a döntéseket megalapozatlanságuk miatt hatályon kívül helyezte, az elsőfokú gyámhivatalt új eljárásra kötelezte. Azonban a 2015. július 7-én és 8-án született új határozatok tartalmukban a korábbinak megfelelően döntöttek, illetve a VI. r. indítványozó nevelésbe vételének felülvizsgálati időpontját 2016. január 7-ében állapították meg. Az indítványozók a két határozat ellen újabb jogorvoslattal éltek, és így került sor a Miskolci Közigazgatási Bíróság eljárására, melyben 2016. május 3-án született ítélet. A bíróság ezen ítéletében kimondta, hogy jogellenes volt az indítványozó gyermekek nevelésbe vételének fenntartása. Hiába állt a gyámhatóság rendelkezésére terjedelmes iratanyag arról, hogy az indítványozó szülők életkörülményei komoly változáson mentek át az évek során, új, megfelelő lakásban élnek, dolgoznak, és együttműködnek a gyermekjóléti alapellátással, azt a téves következtetést vonta le a gyámhatóság, hogy indokolt a gyermekek szakellátásban maradása. Ezt a következtetését

feltételezésekből vonta le a gyámhatóság, nem a rendelkezésre álló tényekből. Ugyan a bíróság csak a keresettel támadott 2015. júliusi közigazgatási határozatok vonatkozásában mondta – mondhatta – ki a jogellenességet, ám a bírósági ítélet alapján megállapítható, hogy az előzményi, 2015. januári nevelésbe vételi (illetve azt fenntartó) határozatok szintén jogellenesek voltak. Azok a körülmények ugyanis, amelyek alapján a bíróság úgy ítélte meg, hogy a gyermekek szakellátásban nevelkedése indokolatlan, már 2015. januárjában is fennálltak, ezeket maguk a januári határozatok is tartalmazták. A bíróság csak azért nem élt a határozatok megváltoztatásának lehetőségével, és nem rendelkezett a nevelésbe vétel megszüntetéséről, a gyermekek hazagondozásáról, mert a nevelésbe vétel megszűnése esetén számos formai, járulékos kérdésben kell döntenie a gyámhatóságnak. Ám ítéletében a bíróság érdemi szempontból nem hagyta nyitva az új eljárás kimenetelét, hanem azt egyértelműen meghatározta: a hatóságnak *„valamennyi gyermek vonatkozásában a nevelésbe vétel megszüntetéséről és annak járulékos kérdéseiről kell döntést hoznia.”* Ehhez képest a jogellenes állapot a jogerős ítélet kihirdetésétől még öt hónapig, 2016. szeptember 24-éig fennállt. A gyámhatóság késedelmes eljárása következtében a III-V. indítványozók tehát csak 2016. szeptember 24-én kerülhettek haza szüleikhez.

A gyámhatóság a VI. r. indítványozó 2016. január 7-ére tűzött nevelésbe vételi felülvizsgálatát is három hónapos késedelemmel tartotta meg, így a legkisebb indítványozói gyermek nevelésbe vétele csak 2016. március 25-i határozattal szűnt meg.

Az azóta eltelt öt évben az indítványozói család kiegyensúlyozott módon él, amihez az is hozzásegítette őket, hogy a szülők gyermekeik visszakapását követően azonnal elköltöztek a jogsértő döntéseket hozó gyámhatóság illetékességi területéről. Az új lakhelyükön kifogástalan családi életet élnek, a gyerekek jól tanulnak, így a helyi gyermekvédelem még a legalacsonyabb szintű hatósági intézkedést (védelembé vétel) sem találja indokoltnak. Mindez azt jelzi, hogy a bepanaszolt gyámhatóság döntései valóban megalapozatlanok voltak, mint ahogy ezt a közigazgatási bíróság ki is mondta.

Összességében tehát, a jogerős közigazgatási bírósági döntés alapján a III-V. r. indítványozó gyermekek 2015. január 19. napjától 2016. szeptember 24. napjáig, a VI. r. indítványozó gyermek 2015. január 6. napjától 2016. április 1. napjáig éltek jogellenesen gyermekvédelmi szakellátásban, családjuktól távol, a gyámhatóság megalapozatlan határozatainak és késedelmes eljárásainak következtében.

Az indítványozók a családi együttéléshez való joguk több, mint másfél éven keresztül indokolatlan ellehetetlenítése miatt személyiségi jogi pert indítottak. A közigazgatási bírósági döntés következtében ugyanis a gyermekeiket visszakapták, ám a gyámhatóság jogellenes döntéséért erkölcsi és más elégtételt nem kaptak, hiszen egy közigazgatási bíróság egy közigazgatási határozat felülvizsgálata iránti eljárásban nem állapíthat meg alapjogsérelmet, nem adhat elégtételt az érintetteknek.

Keresetükben állították, hogy a gyámhatóság - a Miskolci Közigazgatási Bíróság jogerős döntése szerint - jogellenesen vette, illetve tartotta nevelésben az indítványozó gyermekeket,

miközben szüleik már minden kétséget kizáróan megszüntették a veszélyeztető körülményeket, változtattak magatartásukon és lakás- illetve életkörülményeiken is. Az indítványozók azt is állították, hogy a gyámhatóság ilyen tartalmú döntései esetében nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy a kesznyéteni lakosok kirívóan sok tagjától vették el a gyermekeiket a járás egyéb településeire képest, ami összefüggésben van azzal, hogy Kesznyétenben magasan felülreprezentált a roma közösség. A falubeli nagyon magas gyermekkiemelési arány ráadásul szinte kizárólag roma családokat érintett. Erre az indítványozók adatot szolgáltatottak az eljáró bíróságok számára, ezzel valószínűsítve az indítványozók egyenlő bánásmódhoz való jogának sérelmét.

Az elsőfokú bíróság az indítványozók keresetét teljes egészében elutasította, a kereseti kérelmeket félreértelmezve a jogalapot a keresetben meg sem jelölt, nem is hivatkozott Ptk. 6:548. § (1) alapján bírálta el. Arra hivatkozott az elsőfokú bíróság, hogy a bírói gyakorlat értelmében a jogalkalmazói szervek felelősségét csak kirívóan súlyos jogalkalmazási, jogértelmezési tévedés alapozhatja meg, és ilyen kirívóan súlyos jogalkalmazói hiba nem történt. Az indítványozók az ítélet ellen fellebbezéssel éltek, melyben hangsúlyozták, hogy alapjogi ügyről van szó, és az az elsőfokú bíróság az alapjogvédelem szempontjából helytelen jogalkalmazói gyakorlat miatt alkalmazta tévesen a felróhatóságon alapuló kártérítés szabályait egy objektív felelősségen alapuló személyiségi jogi perben.

A másodfokú bíróság már felismerte, hogy az indítványozók keresete alapjogi relevanciájú, és nem közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítésére, hanem személyiségi jogok megsértésének megállapítására és ezzel kapcsolatos további objektív szankciók alkalmazására, valamint a szubjektív sérelemdíj megítélésére irányul. Ennek ellenére ugyanazon alaptörvényellenes jogértelmezéssel élve, mint az elsőfokú bíróság, a közhatalmi jogkörben okozott személyiségi jogsértésért való felelősségre, az objektív szankciók alkalmazására is a közigazgatási jogkörben okozott kárért való - szubjektív - felelősség körében kialakult joggyakorlatot alkalmazta. Eszerint akkor lett volna csak megállapítható a felperesek személyiségi jogának sérelme, ha egyrészt a hatóság olyan jogszabályi rendelkezést szegett volna meg, amely egyértelmű és mérlegelést nem igényel, vagy mérlegelési jogkörben eljárva kirívóan súlyos mérlegelési hiba történt volna az alperes részéről.

Az indítványozók a Kúriától az ítélet felülvizsgálatát kérték, megismételve a fellebbezésben írottakat, azaz hangsúlyozva, hogy alapjogi ügyről van szó, és mint ilyenben, nagy jelentősége van a helyes, alapjogvédő jogértelmezésnek, amely szerint megengedhetetlen, hogy az állami szervek személyiségi jogokat és egyben alapjogokat sértő gyakorlata esetében automatikusan a kártérítési szabályokat, a Ptk. 6:548. §-t alkalmazza a bíróság, és nem a keresetben hivatkozott, személyiségi jogi szabályokat. Az indítványozók kifejtették azt is, hogy ez a joggyakorlat olyan káros következményekkel jár, hogy a közhatalmat gyakorló állami, közigazgatási szervek könnyebben mentesülhetnek a felelősségre vonás alól, mint bármely más jogalany, miközben ennek épp az ellenkezője lenne az alkotmányos, jogállami elveknek megfelelő.

A Kúria jelen panasszal érintett Bírói Döntésében elutasította az indítványozók érvelését, és megerősítette a korábban eljáró bíróságok azon álláspontját, mely szerint a közigazgatási szerv eljárására a Ptk. 6:548. §-t kell alkalmazni, és nem a személyiségi jogszabályokat. Ugyanis a Bírói Döntés szerint *“a közhatalom gyakorlása során valamely személyiségi jog megsértése miatt a sérelemdíj fizetését megalapozó személyiségi jogot sértő eljárás vagy intézkedés esetén a felperesi álláspont elfogadása kiüresítené a Ptk. 6:548. § (1) bekezdése alapján fennálló kártérítési felelősség jogintézményét.”*

2.2. Jogi indokolás

2.2.1. Személyiségi jogi per mint az alapjogok érvényesítésének útja

Az indítványozók a magán- és családi élethez való joguk mint alapjoguk - azon belül is a családi együttéléshez való jogok sérelme - miatt indítottak személyiségi jogi pert. A családban nevelkedés joga továbbá a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. számú törvényben (Gyvt.) is megfogalmazódik: a szülők jogosultak a gyermekeiket a családjukban nevelni, és ha ez gondot okoz számukra, joguk van ahhoz, hogy segítséget kapjanak (12. §). A gyermekek pedig jogosultak a családjukban, szüleikkel felnőni (6. §). Az indítványozók ezen Gyvt. szerinti jogának anyajoga a Ptk.-ban is külön nevesített, az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésében garantált **magánélet, családi élet tiszteletben tartásához fűződő jog**. Az Alaptörvény VI. cikke mellett az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikke biztosítja a magánszféra védelméhez való jogot, annak egyik elemeként nevesítve a családi élet tiszteletben tartásához való jogot. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) megállapította¹, hogy a családi élet védelme azt jelenti többek között, hogy a családi kötelékek, kapcsolatok állami beavatkozástól mentes fejlődését kell támogatnia az államnak, és csak egészen kivételes körülmények indokolhatják a szoros családi kötelékekbe, mint a családi élethez való jogba való állami beavatkozást. Az EJEB azt is kimondta: az államnak a gyermek megszületése pillanatától azt kell elősegítenie, hogy a meglévő családi, érzelmi kötelékek tovább fejlődhessenek, a gyermek minél könnyebben integrálódjon a családjába.² Tehát a magán- és családi élethez való jog hangsúlyos eleme a családi kötelékekhez, azok építéséhez való jog, illetéknéppen mind a szülők mind a gyermekek oldaláról jogot keletkeztet a minőségi, családi kapcsolatok védelméhez. Az EJEB a 8. cikk értelmezésénél továbbá azt is hangsúlyozza, hogy a gyermekek kiemelése kivételes, *ultima ratio* jellege mellett **átmeneti jellegű eszköz**, hiszen az elsőszerű cél a család újra egyesülése kell, hogy legyen.³ Továbbá az is a **családi élethez való jog sérelmét jelenti, ha az állami gyermekvédelmi rendszer nem tesz „komoly és kitartó lépéseket” a gyermek hazagondozása érdekében.**⁴ A gyámhatóságnak a fentebb kifejtettek értelmében tehát az lett volna a kötelessége, hogy az indítványozó gyermekek mielőbbi hazagondozása érdekében intézkedjen. A gyámhatóság ezt a feladatát elsősorban a rendszeres, törvényileg előírt

¹ *Marckx kontra Belgium*, 1979.06.13-i ítélet

² Például *Keegan kontra Írország*, 1994.04.19-i ítélet

³ *Olsson kontra Svédország*, 1988.03.24-i ítélet

⁴ *K. A. kontra Finnország*, 2003.01.14-i ítélet

felülvizsgálatokon keresztül teljesítheti, melyek során felül kell vizsgálnia, hogy a gyermekek ideiglenes elhelyezésének vagy nevelésbe vételének okai még fennállnak-e. **Amennyiben a felülvizsgálat időpontjában ezek már nem állnak fenn, az ideiglenes elhelyezés, vagy a nevelésbe vétel megszüntetéséről kell rendelkeznie** (Gyvt. 73. § illetve 81. §). Továbbá, ha a gyámhatóságnak tudomására jut, hogy a családi körülmények megváltozása miatt a rendes felülvizsgálat ideje előtt is lehetőség van a gyermek hazagondozására, soron kívül, hivatalból is felülvizsgálhatja a nevelésbe vétel szükségességét (80/A. § (4) bekezdése). A gyámhatóság (illetőleg az irányítása alá tartozó elsőfokú gyámhatóság) a Miskolci Közigazgatási Bíróság jogerős döntése alapján megállapíthatóan a fenti törvényi rendelkezéseket megsértve, megalapozatlan, törvényt sértő határozatokat hozott, vagyis VI. r. felperes esetében jogellenesen rendelte el, míg III-V. r. felperesek esetén jogellenesen tartotta fenn a nevelésbe vételt. Mindezzel pedig megsértette az indítványozók családi életéhez (családi együttéléshez) való jogát, hiszen másfél éven át indokolatlanul tartotta a családtagokat egymástól távol.

Az indítványozók ezen alapjogának sérelme a magyar jogrendszerben csak egyféle módon orvosolható: személyiségi jogi perben. Az indítványozókat ért alapjogsérelmet ugyanis nem mondhatta ki a közigazgatási perben eljáró bíróság, amikor megállapította a gyámhatóság eljárásának jogellenességét, és kötelezte a gyámhatóságot a gyermekek azonnali hazagondozására. Továbbá nem létezik a magyar jogrendben kifejezetten alapjogi per sem, így az indítványozók egyetlen lehetősége az őket ért alapjogsérelemből származó igény érvényesítésére a személyiségi jogi per megindítása volt.

Az indítványozók családi életéhez való jogát súlyosan sértette az indokolatlanul távol töltött hosszú idő, és az is, hogy ezt a másfél évet folyamatos jogi és nem jogi úton vívott harccal töltötték, hogy cáfolni tudják azt, amit róluk a gyámhatóság állított: hogy alkalmatlan szülők, illetve alkalmatlan szülők gyermekei, és a családi életük súlyosan veszélyeztető. Ha a közigazgatási bíróság másfél év után nem mondta volna ki a gyámhatóság döntéseinek jogellenességét, a gyermekek talán ma is a szüleiktől elszakítva, gyermekvédelmi szakellátásban élnének.

A gyámhatóság eljárása tehát az indítványozók családi életéhez való jogába való különösen súlyos beavatkozás volt. Márpedig, ha a gyámhatóság - mint bármely közhatalmat gyakorló állami szerv - megsérti a polgárok alapjogait, arra lennie kell alkotmányos szintű jogvédelmet biztosító igényérvényesítési lehetőségnek. Az indítványozók ilyen jogérvényesítési lehetőségnek tekintették a személyiségi jogi pert. A polgári jogi perben azonban mindvégig hangsúlyozták, hogy arra mint alapjogi igényérvényesítési mechanizmusra tekintenek, és szükségesnek vélik azt, hogy a polgári bíróság alapjogi bíráskodást folytasson.

Indítványozói álláspont szerint ugyanis az állam alkotmányos kötelessége az alapjogvédelem terén az, hogy az állami szervek esetleges alapjogsértő magatartására kellő szintű jogvédelmet, jogérvényesítési lehetőséget biztosítson az állampolgárok számára. Alkotmányos lehet egy specifikusan meghatározott, alapjogi jellegű per is, de dönthet úgy is a jogalkotó, hogy az alapjogvédelmet az általános polgári peres eljárásra bízza. Ám bárhogy is tesz, az alkotmányosan biztosan nem megengedhető, hogy az állami szerv alapjogsértő magatartására

ne legyen - valamilyen formájú - igényérvényesítési lehetőség, és az sem, hogy az igényérvényesítés megadott formája kevesebb védelmet nyújtson a sérelmet szenvedő polgárok számára, mint a nem alapjogi igények érvényesítésére.

Ahhoz tehát, hogy az állam ne sértse meg alapjogvédelmi kötelezettségét, az szükséges, hogy legyen olyan igényérvényesítési mechanizmus, ami az állami szervek alapjogsértő magatartása esetén valódi, alkotmányos szintű védelmet nyújt. Ezt az igényérvényesítési mechanizmust a magyar jogalkotó a személyiségi jogi perekben kívánja biztosítani. Ehhez viszont az szükséges, hogy akkor a személyiségi jogi per valóban alkotmányos szintű védelmet tudjon garantálni az alapjogsérelmet elszenvedők számára.

Indítványozói álláspont szerint a személyiségi jogi per képes ilyen szintű jogvédelmet biztosítani az állampolgárok számára, de kizárólag abban az esetben, ha az ilyen eljárásokban az eljáró polgári bíróságok - a helyes és egyben alkotmányos jogértelmezés szerint - az objektív felelősségen alapuló személyiségi jogi szabályokat, és nem a szubjektív, tehát enyhébb, felróhatóságon alapuló felelősségi alakzatú kártérítési szabályokat alkalmazzák.

2.2.2. Az állam polgári jogi jogalanyiséga és felelőssége

A magyar jogrendszerben a rendszerváltás hozta el az állam "felelőtlenségének" avagy immunitásának végét. A Ptk. 1991. évi Novellájának megjelenéséig az állam jogalanyiséga tisztázatlan volt (az 1981-es Ptk. Kommentár szerint „[a]z állam nem és nem csak jogi személy”). A rendszerváltásra volt szükség ahhoz, hogy alkotmányjogilag tiszta dogmatikai helyzet teremtsődjék. Az 1991-es Novella kimondta, hogy az állam a vagyoni jogviszonyok alanyaként jogi személy. Ez a felfogás nagy előrelépést jelentett az állam korábbi „különleges jogalany”-nak titulálása után. A korábbi jogfelfogás a közhatalmat gyakorló szervek immunitása – de legalábbis az általánosnál enyhébb felelőssége – indokaként a közérdekű jellegű tevékenységre utalt, eszerint az állami szervek a közösség érdekében eljárva követnek el hibákat, okoznak kárt, de ezt a tevékenység közérdekűsége menti. A szocialista elméletben pedig emellett felmerült az is, hogy az államapparátust meg kell védeni a felesleges zaklatásoktól, a működését akadályozó, határozatainak helyességét minduntalan kétségbe vonó kárigényektől.

Ehhez képest komoly előrelépést jelentett tehát az állam polgári jogi jogalanyiségének a többi jogi személlyel azonos státuszának megteremtése. Az 53/1992. (X.29.) AB határozat pedig alkotmányellenesnek minősítette az állami szerv jogsértésére vonatkozó általánostól eltérő, kedvezőbb egyéves elévülési szabályt, mondván, hogy az állami szerv privilegizálása kellő alkotmányos indok nélkül alkotmányellenes. Határozatában az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy az állam történetileg kialakult immunitásának, az „állami felelőtlenségnek” az intézménye megváltozott, az állam kedvezményezésének alkotmányos alapja megszűnt.

A közhatalmat gyakorló állami szerv és a magánszemélyek között hatalmi, strukturális különbség áll fenn. Éppen ezért, ha közigazgatási szerv közhatalom gyakorlással, annak során sérti meg a magánszemélyek jogait, akkor azért legalább olyan fokú felelősséggel kell

tartoznia, mint mellérendelt helyzetű polgárok egymás jogait sértő cselekedetei esetén. De az is indokolható lenne akár, hogy amennyiben a közhatalmat gyakorló szerv visszaél hatalmi helyzetével, hatalmi jogosítványaival, akkor a bekövetkező jogsértésért – az állami kényszer által biztosított romboló hatást ellensúlyozandó – az államnak különös szigor mentén kelljen felelnie.⁵ Ugyanis az államot a magánjogi jogviszonyaiért való felelősségén túl egy másik természetű, alapvető jelentőségű felelősség is terheli a polgárokkal szemben, ami az alapjogi kötelezett stáuszából fakad. Attól még tehát, hogy magánjogi igényérvényesítési mechanizmust (személyiségi jogi per) kínál a jogrendszer a polgárok ilyen igényeinek érvényesítésére, nem következik az, hogy a jogsértő állami szerv ne tartozna közjogi jellegű felelősséggel (mint alapjogi kötelezett).

Ebből is következően, a Ptk. 2010-es kodifikációja során felmerült az állam szigorúbb, objektív felelősségének a meghatározása is a tisztességes eljárás kapcsán, és bár akkor az új Ptk. elfogadására végül nem került sor, az Alaptörvény XXIV. cikkébe bekerült az állami kárfelelősség alapjogként való elismerése, ezzel megteremtve az állami szervek más károkozó jogalanyokkal azonos stáuszát. Végül az új Ptk. is megfogalmazza az állam más jogalanyokkal azonos stáuszát, amikor kimondja:

3:405. § [Az állam jogalanyisága]

(1) Az állam a polgári jogi jogviszonyokban jogi személyként vesz részt.

(2) Az államot a polgári jogi jogviszonyokban az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter képviseli.

3:406. § [Helytállás az állami kötelezettségeikért]

Az államot és az államháztartás részét képező jogi személyt a polgári jogi jogviszonyból fakadó kötelezettsége költségvetési fedezet hiányában is terheli.

Az Alkotmánybíróság a 33/1993. (V. 28.) AB határozatában kifejtette, hogy a polgári jogi jogalanyok (így az állami szervek is) között a vagyoni viszonyok körében tett megkülönböztetés - kellő súlyú alkotmányos indok hiányában - alkotmányosan megengedhetetlen. Ugyanerre hivatkozik a 8/2010. (I. 28.) AB határozat, miszerint a polgári jogi szabályozás során a jogviszonyok alanyait (beleértve az államot is) - az azonos szabályozási koncepción belül, egyenlőnek kell tekinteni.

Ugyan az idézett határozatok az állam károkozó tevékenysége kapcsán születtek, de nem csak a Ptk. 6. Könyvének LXXI. fejezetére, hanem általában a polgári jogi jogalanyiságára vonatkoznak. Így a közhatalmi szervek, közigazgatási szervek a személyiségi jogok megsértése esetében is jogi személynek minősülnek, a jogi személyekkel azonos kötelezettségekkel rendelkeznek. Hiszen nincs alkotmányos indok arra, hogy a közhatalom gyakorlása során történő jogsértések kedvezőbb megítélés alá, enyhébb felelősségi szabályok alá essenek.

⁵ Fejezetek a bírósági kárfelelősség köréből a magyar és az európai szabályozás tükrében – különös tekintettel a tisztességes eljárás követelményére, dr. Borbás Beatrix, Phd, 2011, <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/borbos-beatrix/borbos-beatrix-veces-ertekezes.pdf>

2.2.3. A közhatalmi jogkörben okozott személyiségi jogsértésért és a közigazgatási jogkörben okozott kárért való felelősség elhatárolása

A fentieknek megfelelően tehát a gyámhatóság mint közigazgatási szerv a polgári jogi jogviszonyokban jogi személynek minősül, ugyanolyan szabályok szerint felelős a jogsértéseiért, mint bármely más jogalany. Emellett mint állami szerv, és mint alapjogi kötelezett, közjogi jellegű felelősséggel is tartozik az alapjogsértő magatartásáért. Az állam ez utóbbi, közjogias felelősségét a sérelmet szenvedett polgár bizonyos élethelyzetekben a magyar jogalkotó döntésének megfelelően személyiségi jogi perben érvényesítheti, hiszen más a jogérvényesítési formát a hazai jogrendszer nem jelöl ki az ilyen, alapjogi igények érvényesítésére. Tehát az alapjogot- és egyben személyiségi jogot sértő állami magatartás szankcionálását a Ptk. 2:51. § alapján kell megítélni.

Indítványozói álláspont szerint a jogérvényesítés ezen módja csak akkor éri el az alkotmányos szintű védelem szintjét, ha a jogalkalmazó az állami szervvel szembeni személyiségi jogi perben is a Ptk. személyiségi jogi szabályait (2:51. §) alkalmazza, és nem a kártérítési szabályokat (5:648. §). Ugyanis az előbbi lényegesen szigorúbb felelősségi szabályokat teremt, és álláspontunk szerint kizárólag a szigorúbb, objektív felelősségi szabályok alkalmazása alkalmas arra, hogy az alapjogsérelmek orvosolhatók legyenek. A jelenlegi magyar jogrendszerben ezek az objektív felelősségi szabályok tudják biztosítani az állami szervek előbb említett alapjogi természetű felelősségét.

Indítványozói álláspont szerint egyébként a jogalkotó szándéka is ez volt, ezért nevesítette a személyiségi jogok megsértése kapcsán a közhatalmi szerveket (2:51. § (2)). Az alapjogsérelmekre van tehát adekvát igényérvényesítési lehetőség (a személyiségi jogi per), és a vonatkozó jogszabály helyes értelmezésével garantálható lenne az alkotmányos szintű jogvédelem. Sőt, létezik alkotmányos jogértelmezési gyakorlat is, melyben a jogalkalmazók a Ptk. 2:51. § (2) bekezdésében foglalt jogintézményt (közhatalmi jogkörben okozott személyiségi jogsértésért való felelősség) helyesen alkalmazzák. Tekintettel arra, hogy a Bírói Döntés egy ezzel ellentétes jogalkalmazói gyakorlatot érvényesít, a közhatalmi jogkörben okozott személyiségi jogsértésért való felelősséget szükséges elhatárolni a kártérítési felelősségtől.

A Ptk. irányadó szabályai szerint:

XII. CÍM A SZEMÉLYISÉGI JOGOK MEGSÉRTÉSÉNEK SZANKCIÓI

2:51. § [Felróhatóságtól független szankciók]

(1) Akit személyiségi jogában megsértenek, a jogsértés ténye alapján - az elévülési időn belül - az eset körülményeihez képest követelheti

a) a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;

b) a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől;

c) azt, hogy a jogsértő adjon megfelelő elégtételt, és ennek biztosítson saját költségén megfelelő nyilvánosságot;

d) a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását és a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítését vagy jogsértő mivoltától való megfosztását;

e) azt, hogy a jogsértő vagy jogutódja a jogsértéssel elért vagyoni előnyt engedje át javára a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint.

(2) Ha közigazgatási jogkörben eljáró személy sért személyiségi jogot, az (1) bekezdésben foglalt szankciókat a közhatalmi jogkört gyakorló jogi személlyel szemben kell érvényesíteni. Ha a közhatalmi jogkör gyakorlója nem jogi személy, a szankciókat azzal a jogi személyiséggel rendelkező közigazgatási szervvel szemben kell érvényesíteni, amelynek keretében az eljáró közigazgatási szerv működik.

A Ptk. szövege álláspontunk szerint egyértelmű, különösen, hogy a *Felróhatóságtól független szankciók* körében külön nevesíti a közigazgatási szerveket; tehát nemhogy nem vonja ki a közigazgatási szerveket a 2:51. § hatálya alól, hanem explicite nevesíti is őket mint személyiségi jogsértés esetén objektív felelősséggel tartozó jogalanyokat. Nem utalja a közigazgatási szervek személyiségi jogot sértő tevékenységének szankcionálását a kártérítési szabályokhoz, hanem - helyesen - külön kezeli a két merőben különböző jogintézményt, ahogy teszi azt a többi jogalany esetében is. A Ptk. 2:53. § kifejezetten kimondja, hogy aki személyiségi jogainak megsértéséből eredően kárt szenved, a jogellenesen okozott károkért való felelősség szabályai szerint követelheti a jogsértőtől kárának megtérítését. Ez is alátámasztja, hogy két különböző igényről, különböző felelősségi alakzatokról van szó.

A Ptk. 2:51. §-hoz fűzött jogtár kommentár szerint: „az objektív jogkövetkezmények igénybevitelére van lehetőség, ha van személyiségi jogsértés, továbbá, ha a sérelem és a jogsértő magatartás között okozati összefüggés áll fenn. E szankciók alkalmazhatósága szempontjából nincs jelentősége tehát annak, hogy a jogsértő személy felróhatóan [Ptk. 1:4. § (1) bekezdés] járt el vagy sem, illetve, hogy egyéb módon (szerződéses viszonyban elkövetett jogsértés esetén a Ptk. 6:142. §-a szerint) ki tudja-e menteni magát.”

A bírói gyakorlat ezeket a jogelveket az állami szervek kivételével valamennyi jogalanyal szemben következetesen alkalmazza. Jellemző például, hogy Magyarországon a sajtó önmagában a közzététellel megvalósítja a híresztelést, amely alapján objektív, vagyis az újságírói szakma betartásától független felelősséggel tartozik az általa közzétett tartalmakért. A Kúria szerint például a valótlan tényállítás bármilyen módon - így például egy internetes hivatkozás megosztásával (ún. linkeléssel) - történő hozzáférhetővé tétele híresztelésnek minősül, márpedig a híresztelő önmagában a továbbítás megtörténte miatt objektív felelősséggel tartozik. A kérdéses ítélet kimondta, hogy „a híresztelésért a Ptk. objektív felelősséget állapít meg, tehát ez független a híresztelő fél jó- és rosszhiszeműségétől. A Kúria szerint nem jelenti a sajtószabadság, véleménynyilvánítási szabadság korlátozását, a sajtószerv teljesíthetetlen követelmények elé állítását az, ha a sajtószervtől a joggyakorlat megköveteli, hogy a személyiségi jogot sértő közléseket ne tegyenek hozzáférhetővé.” [Pfv.IV.20.011/2015/3.] Az Alkotmánybíróság a Kúria ítéletével kapcsolatos alkotmányjogi

panaszt elutasította, és megállapította a panaszos sajtószerv objektív - felróhatóságtól független - felelősségét (AB IV/2341-14/2014).

Felmerül a kérdés, hogy ha a sajtószervek – amelyek napi munkájával ugyanúgy együtt járnak az esetleges tévedések és amelyeknek ugyanakkor jóval szerényebb eszköztár és kevesebb idő áll a rendelkezésére az „igazság” felderítésére, mint a jogalkalmazó szerveknek – felróhatóságtól függetlenül felelnek a személyiségi jogsértésért, akkor a jogalkalmazó szervek miért esnek más elbírálás alá.

Az alapjogok (és jelen esetben személyiségi jogok) védelmének rendszere minőségileg különbözik a károkozásért való felelősségtől. Az indítványozók nem káraik megtérítése iránt indítottak pert a gyámhatóság ellen, hanem annak kimondatására, hogy magán- és családi életéhez való alapjogukat sértette a közigazgatási szerv akkor, amikor szükségtelenül és aránytalanul súlyosan avatkozott be családi életükbe.

A Bírói Döntés által hivatkozott kártérítési szabály (Ptk. 6:548. §) a közigazgatási szervek károkozó magatartásáért való felelősségre vonatkozik, és az abban a körben kialakult jogalkalmazói gyakorlat - amely valóban felróhatósági alapú - szivárgott át helytelenül a közigazgatási szervek személyiségi jogot sértő tevékenységének (illetve mulasztásának) megítélésére vonatkozó joggyakorlatba. A közhatalmi jogkörben okozott kárért való felelősség körében alkalmazott joggyakorlat ezen - helytelen - “átszivárgása” a személyiségi jogi felelősségre megfigyelhető a Debreceni Ítéltábla jelen alapügyben hozott döntésében (lásd 13. oldal első bekezdése). Az ítélet szerint: *“A bírói gyakorlat a közhatalmi jogkörben eljárva okozott személyiségi jogsértésért fennálló felelősség megállapítását, azaz már az objektív szankciók alkalmazását is két feltétel együttes fennállásához köti. Az egyik feltétel – a közigazgatási jogkörben okozott kárért való felelősséghez hasonlóan – az, hogy a hatóság olyan jogszabályi rendelkezést szegjen meg, amely egyértelmű és mérlegelést nem igényel, vagy – ha mérlegelési jogkörben jár el – az általa elkövetett mérlegelési hiba legyen kirívóan súlyos (Kúria Pfv.IV.21.733/2016/5., Legfelsőbb Bíróság Pfv.III.21.702/2009/6.). A másik feltétel pedig az, hogy a hatóság az eljárási szabálysértést kifejezetten a fél személyiségének lényegét alkotó ismérvek miatt kövesse el (BH2008.12., Kúria Pfv.IV.21.423/2014/4.), vagy – az ítéltábla által is követett újabb, egyben megengedőbb gyakorlat szerint – az eljárási szabálysértés következményeként alakuljon ki a fél személyiségének lényegi vonását érintő sérelem (Fővárosi Ítéltábla 5.Pf.20.628/2015/4. – Kúria Pfv.IV.21.012/2016/10., Fővárosi Ítéltábla 32.Pf.21.094/2016/5. – Kúria Pfv.IV.20.997/2017/4.).”*

Ezzel szemben a hivatkozott precedensek nem támasztják alá a két jogintézmény összekeverését, nem utalják a személyiségi jogsértés megítélését a kártérítési szabályokhoz. A Pfv.III.21.702/2009/6. számú döntés például kifejezetten közigazgatási jogkörben okozott kártérítési ügyben, és nem személyiségi jogi perben született. A Pfv.IV.20.997/2017/4. számú eseti döntésben pedig a Kúria fontosnak tartotta rögzíteni azt, hogy “a jelen esetben a felperes személyiségi jogai sérelmére hivatkozással indította el a peres eljárást, ezért a közigazgatási jogkörben okozott kár (régi Ptk. 349. §) szabályai a jelen esetben nem alkalmazhatók”.

Ez a Kúriai érvelés tehát megint csak az indítványozók álláspontját támasztja alá, és azt igazolja, hogy téves az a joggyakorlat, amely a személyiségi jogi perekben a közigazgatási jogkörben okozott kártérítés joggyakorlatát, vagyis a kártérítési felelősség feltételeit alkalmazza. A két jogintézmény (a közigazgatási szerv károkozása, és a közigazgatási szerv személyiségi jogot sértő magatartása) jól elkülöníthető, és kifejezetten elkülönítendő jogintézmények.

A különbséget jól megvilágítja többek között az új Ptk. Kommentárja is, amikor a személyiségi jogok megsértésének szankciói kapcsán azt írja (Ptk. Opten Kommentár I. kötet 313. oldal):

“Ezen erkölcsi-jogi szankciók akkor is működésbe lépnek, ha a személyiségi jogot sértő magatartás nem volt felróható a jogsértőnek. Az új Ptk. kifejezetten hangsúlyozza, hogy e személyiségvédelmi eszközök alkalmazásához a jogsértés ténye elegendő. [...]

A jogsértés alatt tehát nem egy jogellenes magatartás hátrányos következményét, a kárt, hanem a jogellenes magatartást magát kell érteni. [...]

... a személyiségvédelem felróhatóságtól független, objektív szankcióinak alkalmazásához is kizárólag a jogellenes magatartás tényét kell igazolni, azt, hogy a jogsértő a személyiségi jogokat támadó magatartást fejtett ki. Az esetlegesen bekövetkezett vagy látható sérelem nagyságának e szankciók körében nincsen jelentősége, hiszen mivel elsődlegesen nem vagyoni szankciókról van szó, mérték és összegaszerűség nem társul hozzájuk. A személyiségi jogsértés már ezen a ponton is különbözik a kártérítés jogintézményétől, melynek klasszikus alakzata megkívánja a felróhatóságot.”

Továbbá (Kommentár I. kötet 323-324.):

“Az új Ptk a személyiségvédelem felróhatóságtól független szankciói körében rendelkezik azokról a helyzetekről, amikor közigazgatási jogkörben eljáró személy vagy a bírósági, ügyészégi jogkörben eljáró személy sért személyiségi jogot. Tekintettel arra, hogy a felróhatóságtól független, objektív személyiségvédelmi eszközök alkalmazása során nem alkalmazhatók mögöttes szabályként a kártérítési felelősségre irányadó Ptk-beli rendelkezések, a kötelezett személy meghatározása minden esetben a Ptk. 2:51 értelmében a jogsértő megtalálásával azonosítható.(....) amennyiben a közigazgatási jogkörben eljáró személy sérti más személyiségi jogát, a felróhatóságtól független szankciók a közhatalmi jogkörben eljáró jogi személlyel szemben érvényesíthetők.”

Végül (Kommentár I. kötet 324.):

“A felróhatóságtól független, objektív személyiségvédelmi eszközök létét indokolja az a tétel, hogy a személyiség teljes körű és abszolút védelméből következően a polgári jog a jogsértő felróhatóságának hiányában is védelmet kell, hogy nyújtson a sértett számára. Ezeknek a szankcióknak az esetében is felelősségi helyzet keletkezik, ami azt jelenti, hogy minden olyan esetben, amikor a személyiségi jogot támadó magatartás jogellenes, a sértettnek lehetősége van e jogvédelmi palettából választani. A jogsértő oldalán csak abban az esetben nem keletkezik felelősség a személyiségi jogokat sértő magatartásával összefüggésben, ha sikeresen tud igazolni jogellenességet kizáró okot. Ezek között az érintett hozzájárulása, valamint a jogszabály engedélye bír a legnagyobb gyakorlati jelentőséggel.”

Tehát különösen nagy jelentősége van annak, hogy felróhatóság hiányában is szankcionálható legyen a személyiségi jogok megsértése, hiszen, ha állami szerv a jogsértő, akkor valójában alapjogok sérelméről van szó. Alkotmányos keretek között a legszigorúbb felelősségi szabályok az állam magánemberek alapjogait sértő tevékenysége esetén indokoltak.

A Ptk. tehát helyesen külön kezeli a közhatalmi szervek személyiségi jogot sértő gyakorlatának szankcionálását (2:51. §) és a károkozásukért való felelősségüket (6:548. §). Ezt támasztja alá a Ptk. 2:52. § (2) szabálya is, amely a sérelemdíj fizetésre kötelezés feltételeire viszont a kártérítés szabályait rendeli alkalmazni. Ebből is következik, hogy a 2:51. §-ben szabályozott objektív szankciókra viszont nem alkalmazandók a kártérítés szabályai, a kártérítési felelősség megállapításának feltételei.

Így tehát épp az ellenkezője igaz annak, amit a Bírói Döntés megállapított amikor kimondta, hogy ha az indítványozók keresetének megfelelően a Ptk. személyiségi jogi szabályait alkalmazná a bíróság, azzal *“kiüresítené a Ptk. 6:548. § (1) bekezdése alapján fennálló kártérítési felelősség jogintézményét.”* Ezzel szemben a jogalkalmazó a Ptk. 2:51. § (2) bekezdésében foglalt jogintézményt üresíti ki, ha helyette automatikusan a Ptk. 6:548. §-t rendeli alkalmazni.

Ugyanis akit személyiségi jogában megsértenek, a Ptk. 2:51. § alapján kérheti ennek a ténynek a megállapítását. Ez erkölcsi elégtételt szolgáltat a jogsértést elszenvedőnek, és ezért a jogsértőnek szigorúbb felelősséggel is kell tartoznia. Ezt szolgálja, hogy a jogsértés megállapításához elegendő a jogellenesség ténye.

Ha viszont a jogsértést elszenvedőnek emellett még anyagi kára is keletkezett, kérheti annak megtérítését a 2:53. § alapján, ezt már szubjektív, felróhatósági alapon. A Ptk. erre már kifejezetten a kártérítési szabályok alkalmazását rendeli alkalmazni. Semmi akadálya tehát annak, hogy az indítványozókhöz hasonló helyzetben lévő családok - akiktől jogellenesen elszakították a gyermekeiket - adott esetben olyan polgári pert indítsanak, ahol egyrészt kéri a személyiségi jogaik megsértésének megállapítását (2:51. §) de emellett a jogsértés miatt elszenvedett anyagi káraik megtérítését is a Ptk. 6:548. § alapján. Jelen ügy indítványozói nem kívánták megtéríttetni a vagyoni káraikat, elsősorban erkölcsi elégtételt reméltek attól, hogy a bíróság a családi együttéléshez való joguk sérelmét megállapítja. (Mindemellett sérelemdíjat követeltek, amire a Ptk. szerint is a felróhatóság alapú kártérítési szabályokat kell alkalmazni.)

Ebből következően a Ptk. 2:51. § alkalmazása nem veszi el a lehetőséget attól, hogy kártérítési szabályok is alkalmazhatók legyenek, amennyiben a sérelmes fél szeretné a kárainak megtérítését. Tehát - szemben a Kúria megállapításával - a Ptk. 2:51. § helyes alkalmazása nem üresíti ki a Ptk. 6:548. § alkalmazásának lehetőségét. Ellenben akkor, ha a bíróság a Ptk. 2:51. § alapján előterjesztett keresetet nem hajlandó eszerint (tehát az objektív felelősségi szabályok szerint) megítélni, hanem kizárólag a Ptk. 6:548. § alapján vizsgálja, azzal épphogy a 2:51. § (2) bekezdésbe foglalt jogintézmény üresedik ki, és elvész annak lehetősége, hogy bármely

közhatalmi szereplő a személyiségi jogokat és egyben alapjogokat sértő tevékenységéért felróhatóság hiányában is felelősségre vonható legyen. Márpedig ez, az indítványozók szerint, alkotmányosan megengedhetetlen.

Indítványozói jogértelmezést támasztják alá továbbá a gyámhatóságok eljárására vonatkozó közigazgatási eljárásjogi törvény (Ket.) 4. § (2) és (3) bekezdései, amelyek kifejezetten különbséget tesznek a közigazgatási hatóság károkozása és személyiségi jogsértése között:

4. § (2) A közigazgatási hatóság a nem jogszabályszerű eljárással okozott kárt a polgári jog szabályai szerint megtéríti.

(3) A közigazgatási hatóság nem jogszabályszerű eljárása következtében személyiségi jogában megsértett jogalany számára sérelemdíjat fizet.

Ezt az álláspontot támasztja alá továbbá azon **bírói gyakorlat** is (BH2017.116., Pfv. 20.205/2016/4., Pfv. 22.125/2016/3., BDT2017.3653.), amely a büntető bíróságok mint **közhatalmi jogkörben eljáró szervek személyiségi jogsértését állapították meg kényszerintézkedés indokolatlan alkalmazása miatt. Mind a négy esetben megállapította a bíróság a felperes személyiségi jogának sérelmét, nem vizsgálva a felróhatóság kérdését.** Ettől élesen különválasztották az eljáró bíróságok a sérelemdíj megítélhetőségét, mint szubjektív szankciót, amelyre a Ptk. a kártérítés szabályait rendeli alkalmazni. Nyilvánvalóan nem üresítette ki ez a - helyes - bírói gyakorlat a Ptk. 6:548. § szerinti jogintézményt, csak helyesen ítélte meg azt, hogy a személyi szabadságtól való jogellenes megfosztás nem anyagi jellegű károkat, hanem erkölcsi jellegű, személyiségi jogi jogsérelmet okozott az érintetteknek. Indítványozói álláspont szerint ez a helyes jogalkalmazói gyakorlat a közhatalommal bíró szervek alapjogot sértő tevékenysége vagy mulasztása esetén. Azonban a támadott Bírói Döntés ezzel ellentétesen foglal állást, így a t. Alkotmánybíróságra vár az egységes jogalkalmazás helyes útjának meghatározása.

A megjelölt, helyes bírósági döntések kapcsán azt is fontos hangsúlyozni, hogy például az egyik precedensértékű esetben (BH2017.116.) “csak” másfél hónapig állt fenn a személyi szabadság jogellenes megvonása: a büntetőbíróság késedelmes eljárása miatt kellett “csak” nyomkövetőt viselnie házi őrizetben a sértett félnek. A bíróság mégis megállapította a büntető bíróság által okozott személyiségi jogsértést. Ugyanis az eljáró bíróság felismerve azt, hogy a személyi szabadság korlátozása miatt alapjogi ügyről van szó, személyiségi jogi objektív felelősségi szabályok szerint ítélte meg az alapjogkorlátozást, és ez vezetett a helyes jogértelmezéshez. Ezzel szemben jelen ügyben azáltal, hogy az eljáró bíróságok nem ismerték fel az ügy alapjogi relevanciáját, és nem az annak megfelelő szabályokat alkalmazták, az alaptörvény-ellenes jogértelmezésből következően szükségképpen alaptörvény-ellenes döntés született.

Nem csak a büntető bíróságok általi és a büntetés-végrehajtásban elszenvedett alapjogsértések (személyi szabadság megvonása) kapcsán ismertek helyes jogalkalmazói gyakorlatot tükröző döntések. A Debreceni Ítéltábla a Pf.I.20.301/2019/4. számú személyiségi jogi perben azért állapította meg az érintett személyiségi jogának sérelmét, mert őt egy elkeveredett bírósági irat

miatt, gondokság alá helyezésének megszűnése után, tévesen zárták ki a választójogából, és az ezzel kapcsolatos panaszát a Debreceni Járásbíróság szakszerűtlenül, késedelmesen vizsgálta ki. Az alapjogsérelmet (emberi méltóságának sérelme) szenvedett személy a járásbírósághoz beadott panaszában azt kifogásolta, hogy "25 éve érvénytelen iratokkal kizárták a szavazók névsorából. Megakadályozták állampolgári jogai gyakorlásában. Alaptalanul. Ezért erkölcsi jóvátétel, kártérítés jár. Kér[i, hogy] 15 napon belül utalják át az összeget és helyezz[ék] vissza a szavazók névsorába." A panasz elbírálását a bíróság az ügyintézésre nyitva álló 30, legfeljebb 45 napos határidőt mindösszesen 52 nappal lépte túl. Ugyanezen időszakban nem volt sem önkormányzati, sem országgyűlési választás, és a járásbíróság a több hónapos panaszelbírálási időszak alatt több tájékoztatást kiadott, személyesen találkozott a panaszossal, intézkedett végül az elkeveredett irat beszerzésére, és mindez alig két hónapnyi késedelemmel sikerrel le is zárult. Az ítélet tábla mégis megállapította, hogy a járásbíróság megsértette a panaszos személyiségi jogát. Az ítélet szerint a járásbíróság késedelmes és szakszerűtlen panaszeljárása miatti felelősségét a Ptk. 2:43. §-ának b) pontja alapján kellett megítélni. Ugyanis "a felperesben annak a tudata, hogy bár a gondokság alá helyezését a bíróság már több mint két évtizede megszüntette, ez a tény azonban a bírósági nyilvántartásból nem állapítható meg sőt, abból az derül ki, és a felperest az alperes vezetői arról tájékoztatják, hogy továbbra is gondokság alatt áll, a köztudomás szerint bizonyítottan elfogadhatóan feszültséget, lelki megterhelést okozott." Az ítélet tábla kiemelte, hogy a személyiségi jogsértés ez esetben felróhatóságtól független kérdés.

Ismét indokolt hangsúlyozni, hogy a kérdéses ügyben a sérelmet szenvedett fél összesen négy hónapig, a járásbíróság késedelme szempontjából két hónapig volt kitéve annak a megalázó és feszült helyzetnek, hogy őt a nyilvántartás tévesen gondnokság alatt állónak tekintette. Az eljáró bíróság ebben az ügyben is helyesen ismerte fel, hogy a közhatalmi szervek az érintett személy emberi méltóságát sértették meg, és - alapjogi jellegű személyiségi jogi perről lévén szó - a bíróság köteles a Ptk. 2:51. § (2) szerint megállapítani az alapjogsérelmet. Ez a helyes, és egyben alkotmányos jogértelmezés vezetett el az alkotmányos döntéshez, amelyben a személyiségi jogi per a sérelmes állampolgár alapjogsérelmét orvosolni volt képes.

Indítványozói álláspontot alátámasztja a másodfokú ítélet által is hivatkozott ítélet (Fővárosi Ítélet tábla 32.Pf.21.094/2016/5) is, amely szerint *"mivel a felperes személyiségi jogsértés megállapítását kérte és nem közigazgatási jogkörben okozott károk megtérítését, ezért elsődlegesen azt kellett vizsgálni, hogy az alperesek a közigazgatási jogkörben történt jogellenes eljárásokkal okozati összefüggésben felperes személyiségi jogát is megsértették-e vagy sem."*

Álláspontunk szerint tehát a követendő bírói gyakorlat szerint a bíróságoknak a közhatalmi jogkörben okozott személyiségi jogsértéseket mint alapjogsértéseket kell vizsgálniuk, és az állami szervek alapjogsértéséért való felelősségét szigorúan: felróhatóságtól függetlenül, a Ptk. 2:51. § (2) bekezdése alapján kell megítélniük, ugyanis kizárólag így tudja a jogérvényesítési mechanizmus beteljesíteni az alapjogvédő funkcióját. Ennél alacsonyabb szintű felelősségi alakzat (így a Ptk. 6:548. §) ugyanis nem alkalmas arra, hogy alkotmányos szintű alapjogvédelmet nyújtson a jogsérelmet szenvedőnek. Hiszen utóbbi jogértelmezés esetén -

ahogy azt jelen ügyben is láthatjuk - az az alkotmányosan elfogadhatatlan helyzet alakul ki, amelyben az állami szervek kvázi mentességet élveznek az alapjogsértő tevékenységükért való felelősség alól. Márpedig semmiféle jogpolitikai vagy alkotmányossági indok nem szól amellett, hogy a közigazgatási hatóságok személyiségi jogsértései enyhébb megítélés alá kerüljenek, mint a magánszemélyek jogsértései. Éppen ellenkezőleg: mivel a hatóságok jogsértései esetén a személyiségi jogsértés egyben alapjogsértést is jelent, ha valamiféle megkülönböztetés a jogsértések elbírálásában indokolható lehetne, az csakis az lehetne, hogy az állami jogsértéseket kell szigorúbb mérce (objektív felelősség) szerint elbírálni.

2.2.4. Az alaptörvény-ellenes jogalkalmazói gyakorlat hatása az indítványozók jogi helyzetére

Nem csak elvi szinten jelentős a különbség a közhatalmi szervek objektív és szubjektív felelőssége között, hanem a gyakorlatban is egyértelmű, ahogy az a jelen ügyben is látható. Az indítványozó gyermekek másfél évig éltek jogellenesen távol a szüleiktől, a gyámhatóság többszöri téves jogalkalmazása (határozatai), továbbá többszöri jelentősen késedelmes eljárása (három hónap majd öt hónap) miatt. Ha elég lenne a Ptk. 2:51. § alkalmazása révén azt igazolnia az indítványozóknak, hogy jogellenes volt a gyámhatóság eljárása - melyet igazoltak, erről jogerős bírósági döntés áll rendelkezésre - akkor minden kétséget kizáróan felelősségre vonható lenne érte az állami szerv.

Amennyiben viszont a Ptk. 6:548. § alapján ítéli meg a bíróság ugyanezt a helyzetet, és felróhatóságot keres a jogsértői oldalon, annak egyenes következménye az állami szerv indokolatlan mentesülése még egy súlyosan alapjogsértő eljárása esetén is. Jogállami keretek között, ahol az államot nem illeti meg az immunitás, nem megengedhető az a jogalkalmazói gyakorlat, amely következmények nélkül hagyja az alapjogsértő közigazgatási működést.

2.2.5. A kereseti kérelmek helyes megítélése

Indítványozói álláspont szerint, ha helyesen, a Ptk. személyiségi jogi szabályai (2:51.§) alapján ítélte volna meg az eljáró bíróság az indítványozók kereseti kérelmeit, akkor a következőkre kellett volna jutnia:

- a) Az első kereseti kérelem kapcsán csak azt kellett volna vizsgálni, hogy okoz-e személyiségi jogsértést és egyben alapjogsértést a jogellenesen elrendelt, illetve fenntartott nevelésbe vétel, miután a jogsértő magatartást, vagyis a jogsértő határozatok meghozatalát a közigazgatási bíróság ítélt dologként megállapította, ahogy azt a másodfokú ítélet is rögzíti (13. oldal 2. bekezdés, 14. oldal 2. bekezdés). A jogerős bírósági ítélet folytán tehát nem tehető vitássá, hogy a III-V. r. indítványozók nevelésbe vételének fenntartása, illetve a VI. r. indítványozó nevelésbe vétele jogellenes volt. Az is kétségtelen, hogy a gyermekek és szüleik együttélését akadályozó hatósági határozatok személyiségi jogokat és egyben alapjogokat korlátoztak, hiszen mind a gyermekeknek, mind a szüleiknek Alaptörvényből fakadó alapjoga és egyben a Ptk. által védett személyiségi joga a családban való együttéléshez való jog [ami a gyermekek

esetében az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdéséből és VI. cikk (1) bekezdéséből, továbbá a Ptk. 4:2 § (2) bekezdéséből, a szülők esetében az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdéséből, és mind a szülők, mind a gyermekek esetén továbbá a Ptk. 2:42.§ (2) valamint 2:43. § b) pontjából következik], és kifejezetten a gyámhatósági határozatok miatt nem élhettek együtt felperesek a perbeli időszakban. Az ítéletábra által hivatkozott Legfelsőbb Bírósági döntés (LB Pfv.III.21.702/2009/6.) is megerősíti ezt, amely szerint adott ügyben a gyámhatóságnak meg kellett volna szüntetnie az érintett gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését, vissza kellett volna adnia szüleinek a gyermeket. Azzal azonban, hogy az ideiglenes hatályú elhelyezésre okot adó tények fennállásának hiányában olyan határozatot hozott, amellyel a gyermek továbbra is a nagyszülő gondozásában és a gyámsága alatt maradt, a saját családi környezetéből kiszakítva, *“nemcsak a gyermek jogát, hanem az édesanyjának védett, a családban való együttéléshez fűződő személyiségi jogát is megsértette.”* Azaz egy jogellenes gyámhatósági határozat eredményeképpen mind a gyermek, mind a szülője személyiségi jogai is sérültek. Miután jogerős közigazgatási bírósági ítélet mondja ki, hogy a személyiségi jogokat és egyben alapjogokat korlátozó határozatok jogellenesek voltak, ebből álláspontunk szerint következik, hogy a korlátozás (a gyermekek állami nevelésben tartása) nem volt szükséges mások (nevezetesen a felperesi gyermekek) alapvető jogainak korlátozásához (alapjogi teszt), így álláspontunk szerint az egyben alapjogokat korlátozó személyiségi jogkorlátozások Alaptörvénybe ütköztek.

- b) A második kereseti kérelem kapcsán, - miszerint azzal is megsértette a hatóság az indítványozók családi együttéléshez való jogát, hogy elmulasztotta a VI. r. indítványozó nevelésbe vételének felülvizsgálatát, és a III-VI. r. gyermekek hazagondozásáról rendelkező jogerős bírósági ítélet végrehajtását kirívóan késedelmesen teljesítette- a következőket kellett volna számba vennie:

A másodfokú ítélet is megállapította, hogy a gyámhatóság késedelmesen hajtotta végre a közigazgatási bíróság ítéletét, és ezzel a felperesek személyiségi jogait megsértette (15. oldal, 3. pont). Indítványozói álláspont szerint pedig itt nem egy bő hónapos késedelemről, hanem négy hónapos késedelemről van szó, hiszen a közigazgatási bíróság 2016. május 3-án kihirdette ítéletét, ezt az alperes 2016. május 31-én átvette. Ettől a naptól kezdve kötötte alperest az ítélet végrehajtásának kötelezettsége, arra mégis csak szeptember 24-én került sor. Az EJEB gyakorlata értelmében a gyermeki jogok és a családi élethez való jog sérelmét jelenti az, ha az állami gyermekvédelmi rendszer nem tesz „komoly és kitartó lépéseket” a gyermek hazagondozása érdekében. A gyámhatóság nyilvánvalóan elmulasztotta a „komoly és kitartó lépések” megtételét a gyermekek mielőbbi hazagondozása érdekében. A Bírői Döntés - tévesen felróhatóságot, és egyszersmind kirívó jogalkalmazási hibát keresve a késedelmes eljárásban - nem tekintette jogsértőnek a négyhónapos késedelmet.

Az ítéletábra abban is egyetértett továbbá az indítványozókkal, hogy a gyámhatóság az eljárási szabályokat megsértve, késedelmesen folytatta le a VI. rendű indítványozó gyermek nevelésbe vételének felülvizsgálatát és mivel e késedelem közrehatott abban,

hogy a felülvizsgálat 2016. január 7-e helyett március 25-én fejeződött be, ezért ez a jogsértő magatartás a felperesek családban való együttéléshez fűződő személyiségi jogának sérelmét okozta. A Bírói Döntés viszont ezt a késedelmet sem találta kirívónak, a karácsonyi ünnepnapokra hivatkozva bagatell késedelemnek minősítette a gyámhatóság törvénysértő eljárását.

Ezzel szemben a négyhónapos, illetve bő egy hónapos késedelem egyértelműen törvénysértő (ezt nem vitatta a Bírói Döntés sem), és az sem vitatható, hogy ezen időszak során és sérült az indítványozók családi együttéléshez való joga. Ezért, ha helyesen, a személyiségi jogi objektív felelősségi szabályok alapján ítélte volna meg a helyzetet a bíróság, akkor a jogellenesség miatt objektíve meg kellett volna állapítani a személyiségi jogi jogsértést, fel sem merülhetett volna a késedelem kirívó voltának kérdése.

Budapest, 2021. március 1.

Tisztelettel:

Indítványozók
képv.
dr. Pető Márk, ügyvéd

Mellékletek:

1. Ügyvédi meghatalmazás
2. Adatkezelési nyilatkozat

